

Avdeling for lærer- og naturvitenskaputdanning

Eli Sofie Hansen

Bacheloroppgave

Oppgaveform B- Datamateriale fra praksisfelt som empiri

Barnehagelæreren sin tilnærming til barn som oppfattes som utfordrende

Childcare teacher's approach to children who are perceived as challenging

Barnehagelærerutdanning (BLU)

2017

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket

JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet i forbindelse med barnehagelærerutdanningen på Høgskolen i Innlandet, campus Hamar.

Denne bacheloroppgaven handler om hvilken tilnærming barnehagelæreren bruker i møte med barn som blir oppfattet som utfordrende, og hvorfor denne tilnærmingen velges.

Jeg har gjennom fire år som assistent og tre år som student ute i praksis møtt barn som har blitt oppfattet som utfordrende av personalet der jeg har vært. Disse barna har vekket en bekymring hos de ansatte. Jeg har erfart at disse barna er avhengige av å ha nære og varme ansatte rundt seg, som hele tiden reflekterer kritisk over hvordan de tilnærmer seg barna.

Jeg vil gjerne takke veilederen min, Ingebjørg Stubø, for gode tilbakemeldinger og inspirasjon. Videre vil jeg spesielt takke storebroren min for at han er så tålmodig som han er.

Oslo, 24. Mai 2017

Sammendrag

Tittel: Barnehagelæreren sin tilnærming til barn som oppfattes som utfordrende	
Forfatter: Eli Sofie Hansen	
År 2017	Sider 43
Emneord: Tilnærming, holdning, anerkjennelse, barnehagelærer rollen	
Sammendrag: <i>"Hvilken tilnærming bruker barnehagelæreren når barnet oppfattes som utfordrende, og hvorfor velges denne tilnærmingen?"</i>	
<p>Formålet med denne besvarelsen er å få en innsikt i hvilken tilnærming barnehagelæreren møter barn man oppfatter som utfordrende med, og hvorfor denne tilnærmingen blir valgt. Det kommer frem at holdningene barnehagelæreren har vil ha en betydning for hvilken tilnærming som praktiseres. Videre kommer det frem at varme, tilstedeværende og reflekterte barnehagelærere er spesielt viktig i møte med barn som oppfattes som utfordrende. Å reflektere kritisk kommer spesielt frem som viktig. Det kommer frem at det ikke finnes noen fasitsvar eller en endelig konklusjon til hvordan tilnærme seg barn man oppfatter som utfordrende da dette er et komplekst og sammensatt tema. Det belyses likevel at barn som oppfattes som utfordrende bør bli møtt med en anerkjennende holdning av ansatte som er oppriktig interessert i dem.</p>	

Summary

Title: Childcare teacher's approach to children who are perceived as challenging	
Authors: Eli Sofie Hansen	
Year: 2017	Pages: 43
Keywords: Approaches, attitude, recognition, kindergarten teacher's role	
Summary: <i>"Which approaches do children's teachers use when a child is perceived as challenging, and why these approaches are being used?"</i> This evaluation contests the approach in which children's teachers should assess a child who is perceived as challenging, and the reasoning as to why this approach is the most suitable. The purpose of this interpretation is to get insight on the ways in which teachers meet children who are perceived as challenging, and why these approaches are being used. The results show that the attitude of the teacher impacts the approach they practice. Further, one can see that warm, present and considerate teachers are especially important. Critical reflection is also highly important. One may also conclude that there is no single explanation for how to approach a perceived challenging child, as this is a complex and composed issue. However, children who are perceived as challenging should be met by teachers with an applauded attitude and with a sincere interest un the wellbeing of the children.	

Innhold

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG.....	3
INNHold.....	5
1. INNLEDNING	7
1.1 VALG AV TEMA.....	7
1.2 PROBLEMSTILLING	8
1.3 DEFINISJON AV SENTRALE BEGREPER	8
1.4 OPPBYGGING AV OPPGAVEN.....	9
2. TEORI.....	10
2.1 UTFORDRENDE BARN	10
2.1.1 <i>Omgivelsene og samspillet betydning.....</i>	<i>11</i>
2.2 RELASJONEN MELLOM BARNEHAGELÆRER OG BARN.....	12
2.2.1 <i>Nærhetsetikken.....</i>	<i>13</i>
2.2.2 <i>Anerkjennelse .....</i>	<i>14</i>
2.3 KRITISK REFLEKSJON	14
2.4 TILNÆRMING	15
2.4.1 <i>Hvilke tilnærminger?.....</i>	<i>16</i>
3. METODE.....	18
3.1 VALG AV METODE.....	18
3.2 INTERVJU SOM METODE.....	19
3.3 VALG AV INFORMANTER.....	19
3.4 TRANSKRIBIERING	20
3.5 KRITIKK TIL METODE	20
3.6 ETISKE HENSYN.....	21
4. ANALYSE OG DRØFTING	22
4.1 HVA ER UTFORDRENDE?	22
4.2 RELASJONEN.....	24
4.2.1 <i>Makt .....</i>	<i>25</i>
4.3 KRITISK REFLEKSJON	25

4.4	TILNÆRMING	26
4.4.1	<i>Løsningsorientert tilnærming?</i>	27
4.4.2	<i>Tilnærming med et negativt fortegn</i>	29
5.	KUNNE JEG GJORT NOE ANNERLEDES?	31
6.	KONKLUSJON OG OPPSUMMERING	32
	LITTERATURLISTE	34

1. Innledning

Temaet i denne besvarelsen er hvordan barn som blir oppfattet som utfordrende blir møtt av personalet i barnehagen. Jeg har ofte hørt betegnelsen ”problembarn” eller ”barn med atferdsvansker”¹ når det gjelder disse barna. Barn kan oppfattes som utfordrende uten at det foreligger noen diagnose eller spesielle tiltak. Emilie Kinge² (2015) skriver at barn kan utfordre de ansatte med sine reaksjoner og sin væremåte, og at ulike barn utfordrer ulike voksne. I denne besvarelsen bruker jeg derfor betegnelsen barn som blir *oppfattet* som utfordrende. Jeg er nysgjerrig på hvordan disse barna blir møtt, når de blir oppfattet slik.

1.1 Valg av tema

Bakgrunnen for at jeg valgte dette temaet er fordi jeg alltid har vært genuint opptatt av hvordan disse barna blir møtt her og nå i barnehagen. Ofte har jeg reflektert over *hvorfor* de blir oppfattet som utfordrende, da jeg selv sjeldent har opplevd dem som det. I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver³ (Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 15) står det at: ”[h]vordan barn opplever møte med andre, vil påvirke barns oppfatninger av seg selv. Personalet må møte barn på en måte som formidler respekt og aksept, tillit og tiltro”.

Jeg har erfart at barn har blitt møtt med ulike tilnærminger. Tilnærminger som irettesettelse, straff og å prate over hodet på barna. Tilnærmingen man bruker i møtet med barn man oppfatter som utfordrende kan være basert på holdninger og sin teoretiske forankring. Tilnærmingen kan være både gjennomtenkt, og mindre gjennomtenkt. Jeg skal undersøke hvilken tilnærming som blir brukt i barnehagen, og hvorfor denne blir valgt.

Jeg mener at dette temaet er veldig aktuelt i dagens barnehage, og noe som trengs å bli forsket mer på. Jeg har et ønske om å tilegne meg enda mer kunnskap om dette temaet, da jeg anser det som svært viktig for meg i senere arbeid med barn. Jeg ble også minnet på at

---

¹ Jeg bruker ” når det er begrep som blir brukt som jeg selv ikke ville valgt å bruke. Disse begrepene er likevel såpass mye brukt at det blir naturlig å bruke dem i teksten

² Emilie Kinge, forfatter og spesialpedagog

³ Heretter omtalt som rammeplanen

når jeg kommer ut i fast stilling som pedagogisk leder, vil jeg mest sannsynlig møte barn som utfordrer meg og mine medarbeidere på en eller annen måte. Det blir da min jobb å etterstrebe at disse barna blir møtt på en anerkjennende måte i barnehagen.

1.2 Problemstilling

Denne bacheloroppgaven har følgende problemstilling:

”Hvilken tilnærming bruker barnehagelæreren når barnet oppfattes som utfordrende, og hvorfor velges denne tilnærmingen?”.

1.3 Definisjon av sentrale begreper

Hensikten med dette underkapittelet er å vise leseren hva jeg legger i begreper som blir brukt gjentatte ganger i oppgaven.

Et sentralt begrep i denne besvarelsen er begrepet tilnærming. Tilnærming her er ikke ment som tiltak eller metoder, men måter å møte barnet.

Når jeg bruker begrepet holdning tenker jeg på en vedvarende innstilling barnehagelæreren har til barna, og som avgjør hva slags handlinger som blir gjort. De holdningene vi har, vil påvirke egen atferd og den tilnærmingen vi velger å bruke i barnehagen (Drugli, 2008).

Jeg bruker begrepet barnehagelærer og ansatte i teksten. Når jeg analyserer og drøfter bruker jeg informanten/informantene og han/henne. En barnehagelærer blir ofte tilsatt som pedagogisk leder i barnehagen, og har derfor det overordnede ansvaret når det kommer til hvilken tilnærming som bør være seg gjeldende på avdeling.

1.4 Oppbygging av oppgaven

I Kapittel 2 tar jeg for meg teori. Jeg skriver først om barn som blir oppfattet som utfordrende hvor jeg bruker teori fra blant annet Emilie Kinge, Hilde Larsen Damsgaard, Berit Bae, Trygve Bergem, Thomas Nordahl og Ida Brandtzæg, Torsteinson og Øiestad. Videre skriver jeg om omgivelsene og samspillet betydning. Her bruker jeg teori fra Urie Bronfenbrenner og Hilde Larsen Damsgaard. Jeg skriver videre om relasjonen mellom barnehagelæreren og barnet hvor jeg støtter meg til blant annet Eidhamar & Leer-Salvesen, May Britt Drugli, Trygve Bergem, og Kari Pape og Ingrid Lund. Jeg skriver om kritisk refleksjon hvor Tove Lafton, Askeland, Fook & Gardner, er sentrale. Jeg skriver til slutt om tilnærming hvor jeg støtter meg til Trygve Bergem, May Britt Drugli, Askland & Sataøen, Line Barsøe og Ida Brandtzæg, Stig Torsteinson og Guro Øiestad.

I Kapittel 3 begrunner jeg de metodiske valgene jeg har gjort.

I Kapittel 4 analyserer og drøfter jeg funnene mine opp mot teorien jeg har valgt.

I Kapittel 5 reflekterer jeg over om det er noe jeg kunne gjort annerledes.

I Kapittel 6 oppsummerer og konkluderer jeg.

2. Teori

I denne delen gjør jeg rede for teori som er relevant for mitt tema. Jeg har valgt å dele teoribiten inn i fire hovedkategorier; Utfordrende barn, Relasjonen mellom barnehagelærer og barn, Kritisk refleksjon og Tilnærming.

2.1 Utfordrende barn

Hva er utfordrende atferd og hvorfor oppfattes en atferd som utfordrende? Nordahl, Sørlie, Manger & Tveit (2011) skriver at barns atferd ofte kan registreres og observeres relativt objektivt, men at det ikke finnes et klart skille mellom normalatferd og avvikende atferd. Når Nordahl, et al (2011) skriver om dette temaet bruker de betegnelsen ”atferdsvansker”. Emilie Kinge (2015) bruker betegnelsen utfordrende barn når hun skriver om tematikken. Hun lurer på hvorfor noen barn blir oppfattet som utfordrende. Kinge (2015) skriver videre at barn ikke *er* utfordrende, men barn kan utfordre barnehagelærere og dette kan være en beskrivelse av relasjonen mellom barnehagelærer og barnet. Hun mener spørsmålet er hva det er som gjør at barnehagelæreren oppfatter barnet som utfordrende (Kinge, 2015). Sammen med Kinge (2015) peker James Kaufmann (sitert i Damsgaard, 2003, s.60) på at ”atferdsvansker” ikke er et objektivt fenomen: ”Det finnes ingen entydige definisjoner av atferds avvik. Det er på tide vi innser det faktum at atferdsavvik er det vi gjør det til. Det er ikke et objektivt fenomen som eksisterer uavhengig av våre vilkårlige sosiokulturelle regler.”

Påstanden til Kaufmann (Damsgaard, 2003) er at noe først blir utfordrende når vi definerer det som utfordrende. Hilde Larsen Damsgaard⁴ (2003) legger til at det som defineres som utfordrende av noen, trenger ikke nødvendigvis betraktes som utfordrende av andre. Kinge (2015) skriver videre at det å definere et barn som utfordrende, vil være en karakteristikk og en stigmatisering av barnet. Hun stiller seg kritisk til å definere en atferd. Hun skriver videre at barn kan utfordre oss, og at når det skjer, beskriver det noe av det som foregår i rommet, altså i samspillet mellom barnehagelæreren og barnet.

---

⁴ Hilde Larsen Damsgaard, dosent på Høgskolen i Telemark

Brandtzæg, Torsteinson & Øiestad (2016) belyser at når man slår seg til ro med at et barn er utfordrende avskriver vi oss våre egne bidrag til relasjonen og egne muligheter for å forbedre den. Brantdzæg. et al (2014) skriver videre at i stedet for å snakke om utfordrende barn, må vi snakke om utfordrende relasjoner. Berit Bae⁵ (1995) skriver at det kan være lett å legge ansvaret over på barnet dersom barnehagelæreren ikke vedkjenner seg de følelsene og reaksjonene barnehagelæreren får i møte med barnet. Damsgaard (2003) skriver at selv om noen former for negativ atferd er knyttet til individuelle forhold, som medfødte biologiske egenskaper som hva slags temperament man har, skal barnehagen forsøke å kompensere for dette. Spørsmålet er derfor hva man som barnehagelærer velger å gjøre når dette oppstår (Kinge, 2015).

2.1.1 Omgivelsene og samspillet betydning

Innenfor utviklingspsykologien har det i noens syn vært et for ensidig fokus på individet alene. Bronfenbrenner⁶ (1979) reagerte på teoriene innenfor utviklingspsykologien og lagde derfor en modell hvor fokuset ble rettet mot omgivelsene (Bronfenbrenner, 1979; Damsgaard, 2003). Det kommer frem at menneskelig utvikling er avhengig av både medfødte biologiske egenskaper og faktorer i omgivelsene som hemmer eller fremmer utviklingen. Her forstås det som at det ikke er barnet eller omgivelsene alene som skaper utfordringene, men det samspillet som foregår mellom dem (Bronfenbrenner, 1979; Damsgaard, 2003).

Denne tenkningen som kalles den økologiske, er igjen knyttet til systemteori hvor man legger vekt på at ting henger sammen. Barnet inngår som et system i andre systemer, og disse holdes sammen av relasjoner og preges av det samspillet som foregår i og mellom systemene. Det blir vanskelig med en systemteoretisk måte å forstå atferd på, å betrakte barnet alene som den som eier utfordringen. Man kan heller ikke forstå utfordringer som kun et relasjonsanliggende, fordi utfordringene må sees i lys av hva de ulike aktørene bærer med seg inn i relasjonen, og hvilke omgivelser samhandlingen foregår i (Damsgaard, 2003).

---

⁵ Berit Bae, professor ved seniorsenteret

⁶ Urie Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell bygger på en forståelse av individ og omgivelser som gjensidig avhengige av hverandre

Innenfor det økologiske og systemteoretiske perspektivet forpliktes man til å se på barnehagelærerrollen, relasjonene, omgivelsene og de tilnæringsmåtene barnehagelæreren velger å bruke i barnehagen (Damsgaard, 2003).

2.2 Relasjonen mellom barnehagelærer og barn

May Britt Drugli⁷ (2010) skriver at det å være i relasjon handler om å være i et samspill med noen. Hun skriver videre at hver enkelt barnehagelærer må skape en god relasjon med hvert enkelt barn og være barnas samspillspartner. Det er et asymmetrisk maktforhold i relasjonen mellom et barn og en voksen. I barnehagen er barnehagelæreren tildelt makt og myndighet, siden barnehagelæreren har et klart ansvar for alt som skal foregå i barnehagen (Bergem, 2011). Bergem (2011) skriver at alle som er tildelt makt og myndighet, kan bli fristet til å misbruke den, både ubevisst og bevisst. Barnehagelæreren må være oppmerksom på at relasjoner som er basert på asymmetri alltid medfører en risiko for krenkelser av den svakeste part (Skoglund & Åmot, 2012). Barnehagelæreren bør være bevisst denne asymmetrien og ikke bruke den som grunnlag for utøvelse av autoritær makt (Damsgaard, 2003).

Olsen (2015) skriver at man må møte barnet i øyeblikket, som den barnet er her og nå. Hun skriver videre at så lenge barnehagelæreren definerer et barn som utfordrende, vil barnet være nettopp utfordrende. Hun fremhever at barnehagelæreren må prøve å se barnet om og om igjen – ikke for å fange en sannhet om barnet, men til å kunne se andre sider ved barnet enn kun det som oppfattes som utfordrende.

Et eksempel kan være at Jonas har vært i en konflikt og slått et annet barn, han gråter lenge og det ser ikke ut til at noe hjelper. Om barnehagelæreren skal møte Jonas på en anerkjennende måte og som den Jonas er her og nå, vil hun sette ord på det han føler og bekrefte hans opplevelse av situasjonen. Kari Pape⁸ (2016) skriver at barnehagelæreren må være bevisst hvor stor makt de har til å definere barnet gjennom å tillegge barnet gode eller

---

⁷ May Britt Drugli, professor i pedagogikk ved NTNU

⁸ Kari Pape, førskolelærer med hovedfag i førskolepedagogikk, kurs og foredragsholder

---

dårlige intensjoner og egenskaper. Det er gjennom definering av barnet, barnet skal vokse og utvikle seg, fordi gjennom dette skapes også de rammene barnet skal vokse og utvikle seg innenfor. Drugli (2008) skriver at det er nødvendig at den som har størst definisjonsmakt i relasjonen, altså barnehagelæreren, tar ansvaret for å endre kvaliteten på relasjonen når det er nødvendig.

2.2.1 Nærhetsetikken

Jeg har skrevet om relasjonen mellom barnehagelærer og barn hvor jeg har belyst at det er et asymmetrisk forhold mellom et barn og en barnehagelærer. Trygve Bergem (2011) skriver at nærhetsetikken er sentral i dette aspektet, da den fremhever at barnehagelærerens væremåte og holdninger har avgjørende betydning for barnets livsutfoldelse. Nærhetsetikken refererer til en etisk tenkning og tradisjon som setter jeg-du-forholdet i sentrum (Bergem, 2011).

Det er to filosofer som har hatt stor betydning for nærhetsetikken og disse er Knud E. Løgstrup og Emmanuel Levinás. Levinás snakker om en appell som ligger i den Andres Ansikt som handler om møtet med den andre og det ansvaret som dette møtet pålegger den enkelte. Når vi møter et annet menneske, stilles vi ovenfor valg. Appellen fra barnets ansikt retter fokuset mot barnehagelærerens ansvarlighet og utfordrer barnehagelæreren å sette seg i barnets sted (Bergem, 2011; Eidhamar & Leer-Salvesen, 2014).

Barnehagelærerens møte med barnet må forstås som et møte mellom mennesker hvor deres liv er viklet inn i hverandre (Bergem, 2011). Når man har med et annet menneske å gjøre, holder man en bit av dette menneskets liv i din hånd (Eidhamar & Leer-Salvesen, 2014). Det vil ha betydning hvordan barnehagelæreren forholder seg til denne asymmetrien som oppstår mellom barnehagelæreren og barnet, da dette vil prege kvaliteten på relasjonen mellom barnehagelæreren og barnet (Bergem, 2011).

Barnet er avhengig av hvordan barnehagelæreren tilnærmer seg barnet og gjennom denne tilnærmingen samler barnet på erfaringer, både om tillit og mistillit (Eidhamar & Leer-Salvesen, 2014). Eidhamar & Leer-Salvesen (2014) skriver at tankene om den Andres Ansikt er sentral i barnehagen og de trekker frem en viktig refleksjon, om de barna som oppfattes som utfordrende får opplevelsen av at deres ansikt blir sett.

2.2.2 Anerkjennelse

Det å anerkjenne et annet menneske er et mål eller en verdi i seg selv skriver Bae (1995). Hun skriver videre at anerkjennelse kan uttrykkes på mange forskjellige måter, men at det ikke kan reduseres til en metode, men at det har sammenheng med verdier som må være integrert i hele personligheten. Ingrid Lund⁹ (2012) skriver at en anerkjennende holdning bygger på en ekte interesse og åpenhet for barnet. Denne anerkjennelsen kan vises gjennom at man lytter, bekrefter og viser forståelse og aksept for barnets opplevelser, selv om de er annerledes enn våre egne. Hun skriver videre at det ikke handler om å gi etter, bli dullet med, eller utvise fravær. Det handler om at man, til tross for – og ikke på grunn av – alt det som til tider er utfordrende, er glade i barnet og vil barnet vel. Ingrid Lund (2012) skriver videre at anerkjennelse handler om det å være tilstede i øyeblikket med barnet, der man som ansatte viser at man er oppriktig interessert i barnet og kan se situasjonene som oppfattes som utfordrende, fra barnets perspektiv (Barsøe, 2012; Lund, 2012).

2.3 Kritisk refleksjon

I barnehagen kan det være hensiktsmessig å bruke kritisk refleksjon aktivt for å vurdere tilnærmingen man bruker i barnehagen. I følge Askeland (2006) er å reflektere noe mennesker gjør bevisst for å skape mening eller forandre forståelsen av det som skjer. Tove Lafton¹⁰ (2011, s. 111) skriver ”Kritisk refleksjon tilbyr oss nye måter å se egne pedagogiske praksiser og virkelighetsoppfatninger på.” Kritisk refleksjon kan derfor brukes som utgangspunkt for nye handlinger, hvor man bryter opp egen praksis (Lafton, 2011).

Noen barnehager har et miljø hvor de ansatte har en åpen og lyttende kommunikasjon, hvor de er villige til å dele verdier og oppfatninger og diskutere den praksisen som gjøres. Det bør være rom for individuelle refleksjoner, men også være åpenhet for andres refleksjoner rundt det samme teamet, - hvor man hjelper hverandre til å se praksisen på nye måter (Fook & Gardner, 2007). I noen tilfeller vil det være avstand mellom det man hevder man står for og det levde livet i barnehagen (Lafton, 2011). Brandtzæg. et al (2016) skriver om det å skape

---

⁹ Ingrid Lund, professor ved universitetet i Agder

¹⁰ Tove Lafton, førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo og Akershus

---

en reflekterende kultur med det formålet at barn skal møtes med anerkjennelse, og uttrykker det slik:

Kanskje vi kan snu det på hodet og snakke om vanskelige voksne heller enn vanskelige barn, ved å spørre seg selv og hverandre: i hvilke relasjoner blir jeg en vanskelig voksen, i stedet for en klok og snill voksen? Hvorfor skjer det, og hva kan jeg gjøre i stedet? (Brandtzæg., et al (2016) s.113)

I barnehagen vil praksisfortellinger kunne være et godt verktøy å bruke når man reflekterer kritisk over egen praksis. Å jobbe med kritisk refleksjon krever vilje hos de ansatte til å gå inn i egne pedagogiske praksiser og til å se seg selv (Lafton, 2011). Lafton (2011) skriver videre at refleksjonene må bygges opp slik at det blir en væremåte hos personalet å reflektere kritisk over egne og andres praksis. Drugli (2008) skriver at barnehagelærerne kan bli mer bevisst sine egne holdninger og atferd i møte med barn man oppfatter som utfordrende gjennom å reflektere kritisk over egen praksis.

Personalet må kunne diskutere egen være- og handlingsmåte og kunne gi hverandre tilbakemeldinger på når de lykkes eller mislykkes med å anerkjenne barnet (Barsøe, 2012). Barnet må bli møtt av barnehagelærere som anerkjenner, respekterer og ser barnet til tross for at de opplever barnet som utfordrende (Olsen, 2015).

2.4 Tilnærming

I barnehagen vil barnehagelæreren møte barn de oppfatter som utfordrende med ulike handlingsposisjoner. Disse handlingsposisjonene kan være individuelt betinget fordi barnehagelærerens holdninger vil kunne ha en avgjørende innvirkning både på deres egen tenkning omkring sin egen rolle, og hvilken tilnærming de velger å møte barnet med (Bergem, 1993). Bergem skriver at de holdningene vi utvikler ovenfor forskjellige situasjoner vil i stor grad være preget av den kunnskapen vi har tilegnet oss. Kunnskapen vår danner så igjen grunnlaget for de følelsene vi utvikler og hvordan vi i neste omgang mer konkret forholder oss til disse følelsene (Bergem, 1993). Hva vi velger å gjøre, vil ha en sammenheng med hva vi mener er det riktige å gjøre. Drugli (2008) skriver at

barnehagelærerens holdninger og sitt syn på barnet og deres samspill med barnet, også påvirker måten barnet tilpasser seg barnehagen på.

2.4.1 Hvilke tilnærminger?

Det å tilnærme seg barn man oppfatter som utfordrende vil kreve en åpen og fleksibel tilnærming der hver sak må forstås helhetlig og individuelt (Drugli, 2008). Dersom barnehagelæreren først og fremst ser på sin egen relasjon til barnet som et viktig redskap i tilnærmingen, der en selv tar et aktivt ansvar for sitt eget bidrag i denne relasjonen, har man et godt utgangspunkt for å tilnærme seg barn som man oppfatter som utfordrende. Man vil være tjent på å ha et løsningsorientert fokus der man leter etter hva en selv kan gjøre for i neste omgang å bidra til å påvirke barnet positivt (Brandtzæg., et al 2016). Det som virker gjør man mer av, mens det som ikke virker, forlater man på veien mot å møte barnet på en anerkjennende måte (Drugli, 2008).

De ansatte i barnehagen bør reflektere og finne en enighet om hvordan man ønsker at barna på avdeling skal møtes. Barn tåler at de ansatte er forskjellige og har forskjellige tilnærminger, men barn trenger forutsigbarhet (Barsøe, 2012). Spesielt barn som oppfattes som utfordrende, trenger at den voksne er i nærheten og kan fungere som et støttende stillas og hjelpe barnet til både å kommunisere og regulere følelser (Jensen, 2016). Støttende Stillas kommer fra Jerome Bruner og beskriver den støtten barnet får av en voksen eller et annet barn, slik at barnet blir i stand til å utføre noe det ikke hadde klart alene. Barnehagelæreren kan fungere som et støttende stillas for barn i situasjoner hvor barnet oppfattes utfordrende, for eksempel i situasjoner hvor barnet trenger hjelp til å sette ord på følelser, eller hjelp til hvordan samhandle hensiktsmessig med andre barn (Askland & Sataøen, 2013). Pape (2016) skriver at de ansatte bør være nære barnet, både fysisk og psykisk.

Barn som oppfattes som utfordrende kan ofte streve med samværet med andre barn. En tilnærming er å legge til rette for at disse barna kan få positiv kontakt med andre barn. Noe av det viktigste som kan skje i barnehagen er at forholdene blir lagt til rette for at også de barna som blir oppfattet som utfordrende kommer seg inn i leken og samværet med de andre barna (Barsøe, 2012). Å beholde godheten for barnet, også i situasjoner som barnehagelæreren synes er utfordrende, er en viktig tilnærming. Med godhet menes at barnet opplever barnehagelæreren som varm og tydelig selv om barnehagelæreren må sette grenser.

Når man bevarer godheten ovenfor barnet, uavhengig situasjon, styrkes barnets verdighet og selvfølelse på en grunnleggende måte (Brandtzæg., et al 2016). Drugli (2008) skriver at barn trenger positive tilbakemeldinger på det barnet gjør og får til og beskriver positive tilbakemeldinger i form av et lite smil, fysisk berøring og et lite blick som signaliserer at jeg ser deg.

Jeg har nå belyst teori og går over til mine metodiske valg.

3. Metode

Jeg skal legge frem mine metodiske valg i dette kapittelet. Sosiologen Vilhelm Aubert (sitert i Dalland, 2015, s. 111) formulerer metode slik "[e]n metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder".

Jeg skriver om mitt valg av metode, intervjuformen jeg valgte å bruke og mitt valg av informanter. Deretter gjør jeg rede for prosessen med å transkribere funnene jeg fant, videre skriver jeg om kritikk til min metode og til slutt etiske hensyn rundt metoden jeg brukte.

3.1 Valg av metode

Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode for å kunne svare på problemstillingen min. Kvalitativ metode tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle. Når man bruker kvalitativ metode vil man gå i dybden på det man lurer på. Jeg vil være i nærhet til feltet, siden jeg intervjuet barnehagelærere som arbeider i barnehagen per dags dato (Dalland, 2012).

Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010) skriver at når virkeligheten observeres og på en eller annen måte blir registrert, er virkeligheten blitt data. De skriver videre at data kan foreligge i mange ulike former. I denne undersøkelsen blir notater og lydopptak brukt. Johannesen. et al (2010) skriver videre at i forskning brukes begrepet empiri, som betyr å forsøke eller prøve. De forteller også at Data og Empiri ikke er selve virkeligheten, siden virkeligheten er kompleks og omfattende, men at det kan gi et bilde av den. Jeg gjør en empirisk undersøkelse som vil føre til data og derav videre funn.

Jeg bruker en samfunnsvitenskapelig metode. Jeg tolker og forstår det informantene forteller meg gjennom intervjuene. Når jeg gjør dette signaliserer det at jeg er inspirert av hermeneutikk. Jeg bruker også en fenomenologisk tilnærming da jeg er opptatt av å forstå informantenes handlinger og holdninger ut fra deres subjektive perspektiv (Birkeland & Carson, 2013; Dalland, 2012).

3.2 Intervju som metode

Å intervju noen er en samtale mellom mennesker om et tema av felles interesse. Samtalen er ikke en gjensidig form for interaksjon i og med at jeg som intervjuer definerer situasjonen, presenterer samtaletemaene og styrer intervjuet gjennom å stille ytterligere spørsmål. Informanten viser åpenhet, og intervjueren mottar informasjon (Bergsland & Jæger, 2015).

“Intervjuet har som formål å tolke meningen med sentrale temaer i intervjupersonens livsverden. Intervjueren registrerer og tolker meningen med det som blir sagt, og måten det blir sagt på” (Dalland, 2013, s. 155).

Som en forberedelse til intervjuene hadde jeg en overordnet intervjuguide¹¹ som utgangspunkt. Viktigheten av å ha forberedt og tenkt igjennom spørsmålene man skal stille, samt tematikk og rekkefølgen av spørsmålene er noe Johannesen. et al (2010) belyser i sin bok. Intervjuformen var semistrukturert, som beskrevet i Kvale & Brinkmann (2015); det verken var en åpen samtale eller en lukket spørreskjemasamtale. Når jeg valgte intervju som metode var jeg bevisst mine tolkninger av det som ble sagt og måten det ble sagt på. Jeg var derfor opptatt av å registrere og tolke både stemmebruk, mimikk og andre kroppslige uttrykk som kom til syne under intervjuene (Dalland, 2015).

3.3 Valg av informanter

Da jeg skulle velge informanter tok jeg en strategisk utvelgelse. Jeg valgte å intervju barnehagelærere som arbeider i barnehagen (Johannesen., et al 2010). Grunnen til at jeg valgte barnehagelærere fremfor de pedagogiske medarbeiderne er fordi barnehagelærere ofte sitter med det overordnede ansvaret på en avdeling i forhold til hvilken tilnærming deres barn skal møtes med, og de skal kunne begrunne valgene de tar. Jeg valgte to forskjellige barnehager med tre pedagogiske ledere i den ene barnehagen, og to i den andre. Jeg utførte to intervjuer. Intervjuene ble gjennomført som gruppeintervjuer med de pedagogiske lederne i de respektive barnehagene. Jeg har en viss relasjon til begge barnehagene. Jeg velger å ikke gå noe mer inn på valg av informanter med hensyn til deres anonymitet og min taushetsplikt.

---

¹¹ Se vedlegg 1

3.4 Transkribiering

Å transkribere vil si at man bearbeider intervjuet med å skrive ned ord for ord det som ble sagt under intervjuene. Jeg erfarte at dette var en krevende prosess (Dalland, 2012). Observasjoner som kroppsuttrykk og mimikk kommer ikke nødvendigvis godt frem under transkriberingen, men jeg var opptatt av å huske hvordan jeg tolket informantene mine, i forhold til om de hørt trygge ut rundt tematikken, eller om de virket usikre. Dalland (2012, s. 179) skriver at når spørsmål og svar blir til tekster, mister vi noe: "[d]et kan minne om barndommens strandlek der vi fyller hendene med sand, kaster den opp i været, snur hendene og forsøker å fange mest mulig av den fallende sanden".

Jeg transkriberte intervjuene mine i Word. Jeg prøvde å bevare mest mulig av det som opprinnelig skjedde under intervjuet, ikke kun det som ble sagt. Når jeg skulle overføre muntlig språk til skriftlig tekst brukte jeg store bokstaver når informanten la vekt på noen ord, og når de virket veldig sikre på det de svarte.

3.5 Kritikk til metode

Jeg er kritisk til at jeg valgte å intervju informantene sammen. Informantene var som regel enige med hverandre rundt spørsmålene jeg stilte. Hadde det vært like tydelig om jeg hadde intervjuet dem hver for seg? Jeg tolket det også dit hen at den ene informanten var noe mer tilbakeholden enn de øvrige. Hadde informanten jeg oppfattet som noe tilbakeholden vært mer åpen om det kun hadde vært meg og informanten? Samtidig sitter jeg igjen med et inntrykk av at intervjuene var innholdsrike og lærerike for informantene også, da det ble en åpen samtale rundt temaet.

Jeg har reflektert rundt hvorvidt de svarene som ble gitt, stemmer overens med hvordan den faktiske hverdagen er for de ansatte og barna i barnehagene. Når man velger å stille spørsmål og få svar, velger informantene hva de vil svare. Om jeg hadde supplert intervjuene mine med observasjon som metode hadde kanskje funnene mine blitt annerledes? Kunne jeg heller gått inn i en barnehage og observert situasjoner som omhandler den samme tematikken?

Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 5.

3.6 Etiske hensyn

Når jeg skulle intervju informantene skrev de under på et informert samtykke¹² som innebar at de ble informert om undersøkelsens overordnede mål, at deltagelsen var frivillig, og at informantene kunne trekke seg når som helst. Det ble også levert et følgeskriv¹³ fra Høgskolen i Innlandet. Jeg informerte også om at deres anonymitet skulle bli ivaretatt og at lydopptaket jeg brukte ble slettet etter transkribering (Bergsland & Jæger, 2015).

Metodevalg er begrunnet og jeg går nå over til den delen av oppgaven som omhandler analyse og drøfting av mine empiriske funn.

---

¹² Se vedlegg 2

¹³ Se vedlegg 3

4. Analyse og drøfting

I denne delen av besvarelsen gjør jeg rede for mine funn hvor jeg analyserer og drøfter dem opp mot teorien jeg har valgt å belyse. Jeg har fire funn jeg tar for meg og disse er: "Hva er utfordrende", "Relasjonen" "Kritisk refleksjon" og "Tilnærming".

Problemstilling: *"Hvilken tilnærming bruker barnehagelæreren når barnet oppfattes som utfordrende, og hvorfor velges denne tilnærmingen?"*.

4.1 Hva er utfordrende?

Da jeg spurte informantene hva de la i begrepet utfordrende barn var informantene tydelige på at det er barn som gjør noe ut av seg som går utover det de ser på som det normale. En informant beskrev

for meg er det et barn som kanskje gir oss litt sånn undring noen ganger i forhold til atferd. Kanskje går litt andre veier enn det de andre ungene gjør. Noen unger du må sette litt mer grenser for. Litt høyrøsta, gjør litt mer ut av seg enn de andre ungene.

Informantene fortalte at barn de oppfatter som utfordrende er barn som biter, barn som skriker høyt og lenge og barn som generelt vekker en bekymring hos dem. Det er barn som gjør mer ut av seg enn andre barn i løpet av en dag i barnehagen. Nordahl, et al (2011) skriver at barns atferd kan observeres relativt objektivt, men at det ikke er en allment akseptert definisjon eller skillelinje mellom normal atferd og utfordrende atferd. I følge utsagnene til mine informanter, tolker jeg det slik at det er noen kjennetegn ved disse barna som i en viss grad er typiske for barn som oppfattes som utfordrende, og at det er kjennetegn som faktisk kan observeres relativt objektivt.

Informantene fortalte at utfordringene ofte kom til syne i forskjellige situasjoner. Det kunne for eksempel være relatert til måltidene, eller til overgangssituasjoner hvor man skal kle på seg for å gå ut. Dette samsvarer med teoriene til Bronfenbrenner (1979) og Damsgaard (2003). Omgivelsene og konteksten rundt kan ha en innvirkning på hvordan barnet oppfører

---

seg, og hvordan og hvorfor de oppfattes som utfordrende av barnehagelæreren (Bronfenbrenner, 1979; Damsgaard, 2003).

Samtidig som informantene beskrev typiske trekk de anså som utfordrende reflekterte de rundt deres rolle i å oppfatte barnet som utfordrende. En informant sa ”*det har mye å si hvordan vi tenker rundt det. Det er ikke ungen som har utfordringen, det er egentlig vi som sitter med utfordringen*”. Dette kan vi se reflekteres i teorien. I følge Kinge (2015) er ikke barn utfordrende, men barn kan utfordre barnehagelæreren. Kinge (2015) presiserer at spørsmålet ikke dreier seg om hvorvidt barnet er utfordrende, men snarere hva det er som gjør at barnehagelæreren oppfatter barnet som utfordrende. En informant sa:

Jeg lurer ofte på hva det er som trigger dem da, hva som gjør at de er den de er. Noen ganger kan man lure på om det er noe annet enn det vi ser da, noe vi ikke vet om, som gjør at de er slik. Kontekst rundt som utløser aktiviteten, enten den ene eller den andre veien.

Da informanten sa dette hadde han/hun allerede sittet en stund og hørt på svarene fra de andre. Informanten snakket lavt og med et uttrykk i fjeset, som for meg, signaliserte at informanten reflekterte rundt omgivelsene og om disse kan være en faktor som trigger oppfattelsen til barnehagelæreren (Bronfenbrenner, 1979; Damsgaard, 2003). Det er også mulig at informanten reflekterte rundt barnets individuelle forhold, som medfødte biologiske egenskaper, noe vi finner igjen i teorien (Damsgaard, 2003).

Alle mine informanter hadde tilsynelatende samme oppfatning av hva det var som gjorde at de oppfattet et barn som utfordrende. De startet med å beskrive typiske trekk hos barn de oppfatter som utfordrende. Etter hvert som intervjuene pågikk kom flere nyanser frem, som at omgivelsene og samspillet rundt kan være en årsak til at de oppfatter barnet slik. De la vekt på at deres rolle som barnehagelærer, deres holdninger til disse barna og deres måte å møte disse barna på, kan være en årsak til hvorfor og hvordan de blir oppfattet som utfordrende eller ei.

4.2 Relasjonen

Informantene la vekt på at relasjonen mellom dem og barnet er svært viktig og at barnet er avhengige av de ansattes velvilje for at barnehagedagen skal være best mulig for barnet (Bergem, 2011; Eidhamar & Leer-Salvesen, 2014). En informant sa ”...den tida vi er her er det viktigste å vise at, kom til meg, jeg skal ta vare på deg jeg, jeg har lyst til å høre på hva du har å si!”. Her viser informanten at han/hun ser den Andres Ansikt og at han/hun legger vekt på nærhetsetikken. Den samme informanten sa ”ja jeg vet du har slått, men kom hit til meg, jeg vil høre hva du har å fortelle”. Jeg forstår det slik at informanten uavhengig av hva barnet har gjort og hva som er skjedd, anerkjenner og ser barnet. Det er tydelig at informanten etterstreber å handle etter nærhetsetikken og teorien rundt den Andres Ansikt, dersom slike situasjoner oppstår. Det er viktig å kunne se bakenfor en utført handling eller en situasjon som er oppstått, og at barnet blir anerkjent som den barnet er her og nå (Eidhamar & Leer-Salvesen, 2014; Bae, 1995).

Vi ser i teorien at barnehagelæreren må ta ansvaret for å danne en god relasjon med barnet (Brandtzæg. et al, 2016; Drugli, 2010). Disse utsagnene til informanten forteller meg også litt om informantens holdning til barnet. Utsagnet ”Jeg vil høre hva du har å fortelle” viser at informanten vil høre på barnet. For meg handler dette om en holdning hvor man bryr seg om barnet og ser barnet som et subjekt, uavhengig av hva som måtte ha skjedd tidligere. Hvis barnehagelæreren har denne holdningen til barn, så tror jeg man har et godt utgangspunkt for å danne en god relasjon med barnet. Olsen (2015) skriver at det er viktig for barnet å bli møtt av en barnehagelærer som anerkjenner, respekterer og ser barnet til tross for at de oppfatter barnet som utfordrende.

En informant sa ”Det kommer veldig an på hvordan jeg går inn i den relasjonen. Hvis jeg tar ansvaret for at den relasjonen, den skal bli bra, så må jeg finne en måte å løse det på”. Bae (1995) skriver at det kan være lett å legge ansvaret over på barnet dersom barnehagelæreren ikke vedkjenner seg de følelsene og reaksjonene barnehagelæreren får i møtet med barnet. Informantene fortalte at å ha et bevisst forhold til relasjonen og vise nærhet og omsorg er det viktigste de gjør i jobben sin som barnehagelærer. En informant belyser teorien videre med å si ”jeg må tenke på hva jeg kan gjøre for at ting blir bedre. Vi har ansvaret for at relasjonen er bra. Jeg har ansvaret for at det barnet skal ha det bra i barnehagen!”.

4.2.1 Makt

Som vist tidligere vil det være et asymmetrisk maktforhold i relasjonen mellom et barn og en barnehagelærer. I intervjuet sa en informant ”*Det er ikke til å stikke under en stol at vi voksne har mye makt*”. Dette ble fulgt opp av en annen informant som tilføyde ”*jeg vil at andre skal danne sitt eget bilde av barnet. Jeg tror det har mye å si hvordan man ordlegger seg når man skal snakke om barnet videre*”. En tredje informant fortsatte ”*istedenfor å si det barnet ikke kan, fortell heller om det som funker bra, dette er det vi får til, dette er det hu klarer. Fokuser på det positive istedenfor alt det andre*”. Den siste informanten sa til slutt ”*men jeg tror at.....det er nok fortere gjort å føre over det negative enn det er å føre over det positive*” Disse refleksjonene finner jeg igjen i teorien. Jeg tolker det som at informantene er bevisst at måten man snakker om barnet på kan være med å skape og forme de rammene barnet skal vokse og utvikle seg innenfor (Pape, 2016). Bergem (2011) belyser asymmetrien som oppstår med at barnehagelæreren er tildelt en makt i form av at ansvaret for det som foregår i barnehagen ligger hos barnehagelæreren. Når informanten snakker om å ”*fortelle om barnet videre*” forstår jeg det i sammenheng med når barnet eventuelt skal bytte avdeling fra småbarns til storbarns avdeling. Det er en risiko for at det som fortelles videre, muligens vil ha en betydning for hvordan barnet blir møtt på ny avdeling. I det å fortelle om barnet videre til andre ansatte, som ikke enda har dannet en relasjon med barnet, ligger det mye makt. Informantene virket klar over hvor stor makt de har til å definere barnet gjennom å tillegge barnet gode eller dårlige intensjoner og egenskaper som beskrevet i Pape (2016).

4.3 Kritisk refleksjon

Dagene i barnehagen er hektiske og det oppstår fort situasjoner som kan kreve raske beslutninger. Det er viktig å være seg bevisst hva og hvorfor man faktisk gjør det man gjør i praksis. Det å reflektere kritisk over hvilken tilnærming man bruker i møte med barnet, er av svært stor viktighet siden dette kan åpne opp for nye handlinger (Lafton, 2011; Askeland, 2006).

Jeg spurte informantene om de reflekterer over egen praksis og da svarte en informant

Jeg vil vel kanskje si at det kan bli fløktig i personalmøtesammenheng, at vi liksom skal ta det opp, men vi kommer ikke i dybden. Jeg er veldig opptatt av dybden i ting generelt da. Man kan ikke bare begynne med noe og så skal du bare slippe det igjen. På avdelingsmøter gjør vi det i mye større grad. Ser vi at noe ikke fungerer så er vi nødt til å diskutere det gjennom, hvordan vi kan løse det nå.

En annen informant sa videre ”det er sånn vi burde ha mer av egentlig, mye oftere. Synes vi kunne gjort det oftere for plutselig noen uker etterpå, så er man i gang, så flyter man tilbake igjen, da må man ta det frem igjen”. Her viser informanten at de til tider reflekterer kritisk over egen og andres tilnærming i barnehagen. De viser til at de har et miljø i barnehagen hvor de ansatte har en åpen og lyttende kommunikasjon. De er villige til å diskutere den praksisen som gjøres og hvorvidt de kan bli bedre. Dette vektlegges av, blant andre, Askeland (2006), som påpeker på at et slikt miljø der reflekterende samtaler forekommer i hyppig grad øker muligheten til å tilnærme seg barn på en anerkjennende måte (Askland, 2006; Fook & Gardner, 2007). Informantene fortalte at ved å bruke kritisk refleksjon satte det i gang refleksjoner hos dem over hvorvidt de anerkjenner barna i hverdagen eller ei. Informantene fortalte at de bruker både praksisfortellinger, temaer fra en artikkel eller situasjoner de selv føler at de må ta opp for å få andres syn/støtte til hvordan tilnærme seg barnet videre. Kritisk refleksjon bryter opp egen praksis og vil være et godt utgangspunkt for nye handlinger (Lafton, 2011).

4.4 Tilnærming

Informantene fortalte at tilnærmingen de bruker i barnehagen ikke alltid er gjennomtenkt, men at de snakker sammen på avdelingen og prøver å finne måter de ønsker å møte barna på. Som vist i teoridelen mener Barsøe (2012) at barn tåler forskjellig tilnærming, men at en mest mulig forutsigbarhet er fornuftig. En informant sa ”når du sier tilnærming så tenker jeg på hvordan møte dem da”. Det informanten sier her tolker jeg opp mot det Bergem (2011) og Eidhamar & Leer-Salvesen (2014) skriver om at i barnehagelærerens møte med barnet holder barnehagelæreren en bit av barnets liv i sin hånd. For i dette møtet foretar man seg forskjellige valg, som vil ha betydning for barnet (Skoglund & Åmot, 2012). I dette møtet vil også makten barnehagelæreren har, komme til syne og bli brukt (Bergem, 2011).

Informanten sa videre

Hvis et barn er sint, så sier vi at nå ser vi at du er kjempesint, at vi går bort, setter oss på huk og sier jeg vet du har slått, men kom her så skal jeg høre på hva det var som skjedde og... jeg synes det er en god tilnæringsmåte. Fordi det buldrer inni disse ungene og det er en grunn til at det smeller litt i veggene assa!

Bergem (1993) skriver at holdningene vi har vil kunne ha en avgjørende innvirkning på hvilken tilnærming vi velger å møte barnet med. Informanten over har en anerkjennende holdning til barnet når informanten setter ord på barnets opplevelser, setter seg på huk, lytter og ønsker å høre på barnet og forstå barnets perspektiv (Lund, 2012). Barnet får en erfaring om tillit når barnet blir møtt på denne måten (Eidhamar & Leer-Salvesen, 2014) og en opplevelse av å bli anerkjent (Bae, 1995; Lund, 2012). Utsagnet til informanten må forstås som at han/hun ønsker å møte barnet med en anerkjennende holdning, men vi ser samtidig en vedvarende innstilling til barna ”...*det buldrer inni disse ungene...*”, som kan påvirke hennes/hans måte å møte dem på (Drugli, 2008). Det kan forstås som at informanten ønsker å forstå barna når han/hun sier at det buldrer inni disse ungene, men det kan også forstås som en forutinntatt innstilling hvor det er en selvfølgelig at det buldrer inni dem og at det derfor ”*smeller litt i veggene assa*”.

4.4.1 Løsningsorientert tilnærming?

En informant fortalte at de har et barn på avdelingen med stort temperament. Dette kom til uttrykk ved at barnet hadde behov for å skrike høyt, og dette igjen fremstod som forstyrrende for de andre barna og de ansatte. Videre fortalte informanten at

så sant vi er to på jobb, og vi får en sånn situasjon så sier vi til barnet at, vet du hva, nå skjønner vi at du er ordentlig sint og at du må skrike, men da kan du og jeg gå inn på rommet her også kan du få lov til å skrike til du er ferdig, så skal jeg være der med deg.

Informanten fortalte videre at da får barnet skrike akkurat hvor lenge og hvor mye det vil. Den ansatte er tilstede, og når barnet er ferdig med å skrike, så går de ut av rommet igjen. På den ene siden lytter, bekrefter og viser informanten forståelse og aksept for barnets opplevelse (Lund, 2012). På den andre siden undrer jeg meg over at barnet fysisk blir tatt med inn i et annet rom for å skrike fra seg. Jeg forstår at det er det mest behagelige for andre barn og ansatte, men hvilken opplevelse har barnet, som blir tatt ut av samværet med de andre barna og inn på et rom for å skrike ferdig? Opplever barnet at den ansatte på en

empatisk måte forsøker å forstå hvordan situasjonen oppleves fra barnets perspektiv (Barsøe, 2012)? Jeg går ut i fra at informanten kjenner barnet godt og har erfart at dette virker for dette barnet, noe Drugli (2008) belyser med at det som virker gjør man mer av, mens det som ikke virker, forlater man. ”*Så sant vi er to på jobb*” begynte informanten med. Jeg tolker at det hun egentlig mener her er; ”så sant vi har tid”. Jeg har ikke teori som kan belyse dette nærmere, men jeg kan ikke la være å undres hvordan dette barnet blir møtt når de ansatte ”ikke har tid”.

Informantene trekker frem at det å fungere som et støttende stillas er viktig. ”*Sånn som når vi har noen som biter, prøver vi å være så tett på at vi får stoppa det før det skjer*”. Det vil være hensiktsmessig å støtte det bitende barnet slik at barnet forstår at det ikke er veien å gå. ”*Være tett på er helt alfa omega - vi må være deres redskap for å løse og håndtere situasjoner*”. Det å fungere som et støttende stillas knytter jeg igjen opp mot det Pape (2016) skriver om å det å være nære barnet. Jeg forstår det som at når personalgruppen vet at de har et barn som biter, eller et barn som havner i situasjoner der hvor de trenger veiledning, tilnærmer barnehagelæreren seg barnet ved å fungere som et støttende stillas der hvor barnet trenger hjelp fra barnehagelæreren (Askland & Sataøen, 2013; Jensen, 2016).

”*Forsterke det positive synes jeg er viktig*” forteller en informant at hun er opptatt av å gjøre. ”*Hvis ungen gjør noe hyggelig, så roser vi det veldig, og oppfordrer til positiv kontakt*”. Å forsterke det positive kan knyttes opp mot det Drugli (2008) omtaler som positive tilbakemeldinger. Jeg skulle ønske jeg hadde spurt informantene mer rundt dette. At jeg hadde fått mer konkrete beskrivelser av hva de legger i å gi positive tilbakemeldinger. Men kan tilbakemeldinger også være hva man legger vekt på i samspillet med barnet? ”*At man ikke alltid trenger å snakke, at man bare kan være stille sammen, stryke på ryggen, så kan barnet snakke når de har lyst. Kom hit litt til meg, sett deg her*” Brandtzæg. et al (2016) skriver at det å bevare godheten ovenfor barnet, uavhengig situasjon, styrker barnets verdighet og selvfølelse. Jeg tolker det informantene sier som en slags tilbakemelding; jeg er her.

4.4.2 Tilnærming med et negativt fortegn

Da intervjuene hadde vart en stund begynte informantene å reflektere over noen tilnærminger som de ikke ville møte barna med, men som de var bevisst at likevel kunne forekomme. Jeg tolket på dette tidspunktet informantene som varme i trøya, trygge på temaet og at evnen til refleksjon var høy. Kroppsspråket deres og det de sa signaliserte at de tenkte tilbake på hendelser som har fått dem til å reflektere over deres egen rolle.

En informant reflekterte rundt hvordan barnet som oppfattes som utfordrende muligens opplever hverdagen i barnehagen ”*det er jo klart de merker det, at hverdagen deres er preget av mye nei og ikke. Jeg håper vi er flinke til å veie opp da*”. ”*Spesielt det med å kutte ut å si navn, og fremheve positive ting fremfor de andre barna*” fortsatte en annen informant. Jeg spurte informantene hvorfor dette med navn var så viktig for dem. Da sa en informant ”*fordi det kan stigmatisere og særlig gjelder det eldre unger. Ofte er det unger som får skylda som ikke engang har vært i barnehagen fordi de hører det navnet så ofte*”. En annen informant fortalte

jeg jobber med et barn nå som vi ser allerede, at de andre barna bruker navnet til vedkommende når de på en måte skal være litt kritiske, litt strenge, de går å passer på. Og dette er 0-3 år assa. Barna finner de svakhetene veldig, veldig tidlig og forstår at her har de voksne tillat seg å si nei, og må stoppe vedkommende barn i mange situasjoner, hvor av de påtar seg samme ansvaret og gjør det samme rett etterpå.

Vi ser her at det reflekteres over hvordan de ansattes handlinger i hverdagen smitter over på de andre barna på avdelingen. Barsøe (2012) skriver at det er viktig at man legger til rette slik at barn som oppfattes som utfordrende får positiv kontakt med andre barn. Dette fordi barn som oppfattes som utfordrende ofte kan streve med samværet med andre barn (Barsøe, 2012). Når de ansatte bruker navnet til barnet i negative fortegn gjør også barna dette. Da vil man ikke legge til rette for at barnet får positiv kontakt med de andre barna. Informanten sa videre

Så vi må være forsiktige med det, kanskje ikke alltid si fra, men bare ta barnet bort i fra. For vi ser jo at de andre barna tar det med seg videre og det er ikke bra. Det har jo noe med vennskap å gjøre det også.

En annen informant sa

Vi ser jo at enkelte ganger kan det bli uttrykt riktige holdninger men så ser vi andre ting i praksis.. at fornuften sier sånn og sånn skal det være, men så kommer du til praktisk handling så fikser du det bare ikke fordi atte...du er kanskje..dritt lei.

Jeg tolker refleksjonene til informantene som at de er bevisst sin egen rolle. Det at de forteller om slike situasjoner, sier for meg, at evnen til kritisk refleksjon er høy og at det er viktig å kunne snakke om hvordan man møter barna og hvorfor man gjør det på den måten som gjøres, slik Askeland (2006) belyser. Informantene gir uttrykk for at de har med seg både hode og hjerte på jobb, og at barnet som oftest opplever barnehagelærerne som vennlige og varme (Brandtzæg., et al, 2016; Lund, 2012).

I dette kapitlet har jeg analysert og drøftet funnene mine fra undersøkelsen opp mot teori. Vi ser at teorien jeg har belyst, gjenspeiles i refleksjonene og funnene som kommer frem. I neste kapittel reflekterer jeg over valgene jeg har tatt, når jeg har undersøkt dette temaet.

---

5. Kunne jeg gjort noe annerledes?

I metodekapittelet nevnte jeg at jeg er kritisk til at jeg valgte å ha intervju som metode. Når jeg transkriberte intervjuene kom det tydelig frem at mine informanter så og si var samstemte når det kom til problematikken. De støttet også mitt teoretiske perspektiv i stor grad. Jeg har reflektert rundt hva det vil si å gå inn i rollen som informant. Man får et samtykkeskjema, som skal underskrives, uavhengig av hvilken metode som blir valgt å benytte. De som blir intervjuet/observert vet at de blir det og hva temaet handler om. Dette har igjen fått meg til å tenke over at man ikke kan vite med sikkerhet om de funnene man får samsvarer med informantenes praksis.

Det er lett å se for seg at informantene i et intervju eller under en observasjon situasjon kan legge seg nærmere et teoretisk ideal enn hva som faktisk skjer i hverdagen. De forstår nødvendigvis viktigheten av det de forteller om, men det er ikke dermed sagt at dette er det som utøves i praksis. Dette er det viktig å være bevisst når man inntar rollen som intervjuer/observatør og skal undersøke et tema slik jeg nå har gjort. Når jeg ser tilbake på metoden jeg brukte, ser jeg at jeg kunne brukt observasjon som metode, som et supplement til intervjuene.

Intervjuguiden jeg brukte har hatt mye fokus på barnehagelæreren sin rolle i møte med barn som oppfattes som utfordrende. Intervjuguiden min er sterk fordi den stiller spørsmål rundt barnehagelæreren sin rolle i møte med barna og dermed får refleksjoner rundt dette temaet frem. Men, det har muligens vært et for ensidig fokus på nettopp dette. Jeg kunne stilt spørsmål rundt foreldresamarbeid, det biologiske og andre faktorer som spiller inn på et barns hverdag i barnehagen. Jeg kunne belyst teorier som har et annet syn og standpunkt, enn de teoriene jeg har belyst. Min subjektive forforståelse har kunnet snevre inn mitt syn og min måte å tolke ting på, selv om jeg har vært bevisst dette. Jeg kunne hatt flere og andre type spørsmål som hadde gått mer i dybden på *hvorfor* denne tilnærmingen blir valgt, for å bedre fått belyst hvilke holdninger som legger grunnlaget for tilnærmingen.

I neste kapittel oppsummerer jeg det jeg har analysert og drøftet i kapittel 4.

6. Konklusjon og oppsummering

I denne bacheloroppgaven har jeg blant annet gjennom en kvalitativ undersøkelse, belyst hvordan fem barnehagelærere i to forskjellige barnehager tilnærmer seg barn de oppfatter som utfordrende. Jeg skal i denne delen legge frem funn som viser hvilken tilnærming disse barnehagelærerne bruker og hvorfor denne tilnærmingen velges.

Som jeg har vist i analyse- og drøftingsdelen, er dette et svært komplekst tema som ikke nødvendigvis har noe fasitsvar eller en endelig konklusjon. Jeg har likevel kommet frem til noen funn jeg ønsker å fremheve her.

”Hvilken tilnærming bruker barnehagelæreren når barnet oppfattes som utfordrende, og hvorfor velges denne tilnærmingen?”.

Det å tilnærme seg et barn kommer frem i intervjuene som en måte å møte barna på. Dette samsvarer både med min tanke rundt det å tilnærme seg et barn på, men også appellen som ligger i den Andres Ansikt som nettopp handler om møtet med den andre (Bergem; 2011; Eidhamar & Leer-Salvesen, 2014).

Barn som blir oppfattet som utfordrende kan kjennes igjen i barnehagesituasjonen ved at de for eksempel er utagerende eller høylytte. Det er gjerne situasjonsbetinget, og ofte preget av ytre omstendigheter (Bronfenbrenner, 1979; Nordahl. et al 2011). Dette fremheves når informantene forteller om situasjoner som for eksempel måltidet, eller til overgangssituasjonene. Det er tilsynelatende omgivelsene og samspillet rundt som er utslagsgivende for hvordan barnet oppfattes. Videre kommer det frem at relasjonen mellom barnehagelæreren og barnet har en innvirkning på hvordan barnehagelæreren oppfatter barnet (Bae, 1995; Eidhamar & Leer-Salvesen, 2014).

Å reflektere kritisk over hvordan de tilnærmer seg barna, er noe de gjør, men ikke i stor nok grad. Mine funn kan underbygges ytterligere av Lafton (2011) og Askeland (2006) hvor de fremhever at det å reflektere kritisk over egne holdninger og praksis er viktig da dette kan åpne opp for nye handlinger. Gjennom intervjuene oppfattet jeg at barnehagelærerne har et godt faglig fundament å bygge på, selv om graden av kritisk refleksjon på jobb, kunne vært større.

Bergem (2011) belyser at de holdningene vi har, er utslagsgivende for hvilken tilnærming som velges i barnehagen. I intervjuene mine er det tydelig at informantene er bevisst sine holdninger og at de har en anerkjennende tilnærming til barna.

Det kommer frem at tilnærminger disse barnehagelærerne bruker er blant andre å fungere som et støttende stillas der hvor barnet har behov for dette. De forteller at når barnet har havnet i konflikt, etterstreber de å møte barnet med å bekrefte barnets opplevelse, gi tilbakemeldinger i form av fysisk berøring og bare være til stedet. Det å bruke barnets navn i negative settinger belyses som en tilnærming som kan forekomme, men som de ikke ønsker at skal skje.

Som jeg nevnte innledningsvis har jeg erfart at barnehagelærere har tilnærmet seg barn med å irettesette, straffe og prate over hodet på barnet. Gjennom nyere teori og forskning viser det seg at dette er en uheldig måte å tilnærme seg disse barna på. I henhold til informantenes svar kan det tilsynelatende virke som at de har valgt bort tilnærminger som å straffe og irettesette, og heller velger å prøve og forstå barnet og sette seg inn i deres perspektiv. Det kommer frem at informantene velger å tilnærme seg barnet ved å forstå årsaken bak handlingen til barnet, og ikke nødvendigvis straffe handlingen i seg selv.

Hvorfor de velger denne tilnærmingen ville jeg fått belyst bedre om jeg hadde stilt grundigere spørsmål. Noen nevnte at tilnærmingen er ”det riktige å gjøre”. Om det er metode eller moral og etikk som er grunnlaget for at de mener at det er det riktige å gjøre, blir bare spekulasjon. Min opplevelse som intervjuer er uansett at informantene hadde barnets beste som intensjon, og at det kan virke som at dette er grunnen til og drivkraften bak hvorfor og hvordan de tilnærmer seg barnet.

Det er tydelig at barn bør bli møtt av varme ansatte, som har lyst til å tilbringe tid med dem og som er bevisste sine egne roller. Dette er viktig for alle barn, men tilsynelatende ekstra viktig for barn som oppfattes som utfordrende.

Litteraturliste

Askland, L. & Sataøen, S., O. (2013). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. (3. Utg).

Oslo: Gyldendal

Askeland, G., A. (2006). *Kritisk reflekterende – mer enn å reflektere og kritisere*.

Lokalisert

på:

https://www.idunn.no/nsa/2006/02/kritisk_reflekterende_mer_enn_a_reflektere_og_kritisere

Bae, B. (1995). Voksnes definisjonsmakt og barns selvopplevelse. I Skram (Red.), *Det beste fra barnehage og skole – en ny småskolepedagogikk* (s. 129-144).

Otta: Engers boktrykkeri A/S

Barsøe, L. (2012). *Ville og stille barn i barnehagen – veier ut av låste atferdsmønstre*.

Oslo: Kommuneforlaget AS

Bergem, T. (1993). *Tjener – aldri herre. Om lærerutdanning og yrkesetiske holdninger*.

Stavanger: Impress A/S.

Bergem, T. (2011). *Læreren i etikkens motlys – innføring i yrkesetisk tenkning og praksis*. (2.Utg).

Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Bergsland, M., & Jæger, H., (2015). Bacheloroppgaven. I M. Bergsland & H. Jæger (Red.), *Bachelor oppgaven i barnehagelærer utdanningen* (s. 51-87).

Oslo: Cappelen Damm AS

Brandtzæg, I., Torsteinson, S. & Øiestad, G. (2016). *Se barnet innenfra – hvordan jobbe med tilknytning i barnehagen*.

Oslo: Kommuneforlaget AS

Birkeland & Carson. (2013). *Veiledning for barnehagelærere*. (3.utg).

Oslo: Cappelen Damm

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology Of Human Development*.

Hentet fra: <http://ebookcentral.proquest.com>

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5 Utg).

Oslo: Gyldendal Akademisk

Damsgaard, H. L. (2003). *Med åpne øyne – observasjon og tiltak i skolens arbeid med problematferd*.

Oslo: Cappelen forlag

Drugli, M. B. (2008). *Barn som vekker bekymring*. (2. Utg). Oslo: Cappelen Damm

Drugli, M. B. (2010). *Liten i barnehagen - Forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm.

Eidhamar, L. V. & Leer-Salvesen, P. (2014). *Nesten som deg selv – barn og etikk*. (4.utg).

Oslo: Cappelen Damm

Fook, J. & Gardner, F. (2007). *Practising critical reflection – A Resource Handbook*.

McGraw-Hill Education

Jensen, F. F. (2016). *Barnehageansatte som kan hjelpe barn med problemer med å klare seg*.

Lokalisert på; <https://www.utdanningsnytt.no/debatt/2016/oktober/barnehageansatte-kan-hjelpe-barn-med-problemer-med-a-klare-seg/>

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*.

Oslo: Abstrakt Forlag AS.

Kinge, E. (2015). *Utfordrende atferd i barnehagen*.

Oslo: Gyldendal Akademisk

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3 utg).

Oslo: Gyldendal Akademisk

Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*.

Oslo: Pedlex Norsk Skoleinformasjon

Lafton, T. (2011). Å bryte opp egen praksis – kritisk refleksjon som utgangspunkt for nye handlinger. I A.M. Otterstad & J. Rhedding-Jones, *barnehagepedagogiske diskurser* (s. 101-113). Oslo: Universitetsforlaget.

Lund, I. (2012). *Tydelige voksne – når atferd utfordrer.*

Kristiansand: Portal Forlag AS

Nordahl, T., Sørli, M-A., Manger, T., & Tveit, A. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge – teoretiske og praktiske tilnærminger.*

Bergen: Fagbokforlaget.

Olsen, E. H. (2015). *Alt det du sa, uten ord.*

Barnehagefolk, 2015(nr.2), 19-22.

Pape, K. (2016). *Jakten på den gode barndom – Lekende og inkluderende miljøer i barnehagen.* (2 Utg.)

Oslo: Kommuneforlaget AS

Åmot, I. & Skoglund, R.I. (2015). *Anerkjennelsens kompleksitet – I barnehage og skole.*

Oslo: Universitetsforlaget

Vedlegg 1

Intervjuguide

Hvor lenge har du jobbet i barnehage?

- ➔ Hvilken stilling har du hatt og har nå?
- ➔ Har du noe videreutdanning, eventuelt hva?
- ➔ Føler du at jobben du gjør er viktig, hvorfor?
- ➔ Hvilken aldergruppe jobber du med?

Hva legger du/dere i begrepet utfordrende barn?

- ➔ Synes dere at dere ofte/sjeldent treffer utfordrende barn?
- ➔ Har dere noen eksempler?
- ➔ Hva kjennetegner et barn med utfordrende atferd?

Hvilke tilnæringsmåter bruker du i møte med barn du oppfatter som utfordrende?

- ➔ Hvorfor har dere valgt denne tilnærmingen? / Hva begrunner du det med?
- ➔ Hvilke tiltak tenker du/dere er viktige?
- ➔ Tror du din atferd kan forsterke atferden til barnet?
Eventuelt på hvilken måte?

Hvordan tror du barnet med utfordrende atferd opplever hverdagen i barnehagen?

- ➔ Samspill med de andre barna og de voksne

Har dere erfart at måten dere har tilnærmet dere barnet på, har vært positiv for utviklingen til barnet?

- ➔ Hvilken betydning har dette for barnet og barnegruppa?

Hva slags makt tror du at du har i møte med barn?

- ➔ Hvordan blir relasjonen mellom deg og barnet etablert eller forsterket med måten du arbeider på?
- ➔ Tror du din definisjon av barnet kan påvirke en annens definisjon av barnet?

Er refleksjon over egen praksis noe som er et fast eller hyppig innslag på møter?
(pedledermøte, avdelingsmøte, personalmøte)

- ➔ Bruker dere praksisfortellinger aktivt?
- ➔ Reflekterer dere sammen med medarbeiderne deres over barna dere oppfatter som utfordrende?
Eventuelt andre eksempler?

Hva er etter din mening det viktigste når det gjelder tilnærmingen til et barn som oppfattes som utfordrende?

- ➔ (barnehagelærerens væremåte, tiltak?, metode?).

Vedlegg 2

Forespørsel om deltakelse – informert samtykke

Bakgrunn og formål

Formålet med oppgaven er å undersøke hvordan personalet arbeider med barn som oppleves som utfordrende og hvorfor de velger den tilnæringsmåten de gjør. Denne undersøkelsen er en del av bachelorstudiet i barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i innlandet, avdeling Hamar.

Hva innebærer det å delta i studien?

Datainnsamlingen vil foregå ved hjelp av intervju med en gruppe ansatte i en barnehage. Pedagogiske ledere er de jeg ønsker å intervju. Under intervjuet vil det bli notert underveis og bruk av lydopptak vil forekomme. Lydopptaket vil bli slettet etter gjennomhøring og reinskiving av svar. Notatene vil ikke inneholde personopplysninger eller andre opplysninger som gjør det mulig for andre å identifisere deltakerne. Det vil ikke foregå innsamling av personopplysninger som kan identifisere verken barn, foreldre, ansatte eller barnehage.

Informasjonen om deg

Alle opplysninger som kommer frem under intervjuet, blir behandlet konfidensielt og studenten har taushetsplikt. Underskrevet samtykkeerklæring blir oppbevart slik at det kun er studenten som har tilgang til dette.

Deltakere og barnehage vil ikke kunne gjenkjennes i en publikasjon.

Opgaven skal leveres og avsluttes innen 26. mai 2017.

Frivillig Deltakelse

Det er frivillig å delta i studien og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, blir alt der du er delaktig bli makulert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med bachelorstudent Eli Sofie Hansen, telefonnummer: 45 20 86 52, eller veileder ved Høgskolen i Innlandet, Ingebjørg Stubø, telefonnummer: 47 31 61 76.

Studien er ikke meldepliktig til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, på grunn av anonym deltakelse og ingen innhenting av personopplysninger.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3

Bachelor barnehagelærerutdanning våren 2017 - følgeskriv

I følge retningslinjene for barnehagelærerutdanning skal bacheloroppgaven legges til det siste studieåret. Den skal være profesjonsrettet og bygge på kunnskap fra ett eller flere av kunnskapsområdene og/eller fordypingen. Arbeidet med bacheloroppgaven skal øve studenten i å planlegge og gjennomføre et sjølstendig arbeid i tråd med faglige og metodiske krav og forskningsetiske retningslinjer.

I forbindelse med studiet trenger våre studenter mulighet til å komme ut i barnehager eller andre institusjoner for å samle inn empirisk materiale til bacheloroppgaven. Dette innebærer ingen forpliktelser for dere om veiledning. Datamaterialet vil bli behandlet etter barnehagens regler og gjeldende etiske regler i henhold til lov og forskrifter om anonymisering slik at ingen informasjon kan tilbakeføres til bestemte barnehager eller involverte enkeltpersoner.

Studentene skal ikke bruke metoder som har meldeplikt og krever godkjenning hos NSD.

Det bekreftes at student: Eli Sofie Hansen

studium: BLU

arbeider med bacheloroppgave på Barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Innlandet

Studentens veileder ved Høgskolen er Ingebjørg Stubø

Med vennlig hilsen

Høgskolen i Innlandet

Gunhild Tomter Alstad

Studieleder

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur